

Jetta Laine

HYVÄ ELÄMÄ LAPSEN SILMIN

Sosiaalialan koulutusohjelma

2013

HYVÄ ELÄMÄ LAPSEN SILMIN

Laine, Jetta
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Joulukuu 2013
Ohjaaja: Frigren, Kirsi-Leena
Sivumäärä: 41
Liitteitä: 1

Asiasanat: hyvinvointi, osallisuus, varhaiskasvatus, sadutus, laadullinen opinnäytetyö

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia lasten näkemyksiä hyvästä elämästä. Hyvästä elämästä löytyy paljon teoretietoaa, mutta lasten näkökulmasta asiaa on tutkittu melko vähän.

Tutkimus toteutettiin syksyllä 2013 eräässä Porin kaupungin päiväkodissa yhteistyössä päiväkodin henkilökunnan kanssa. Tutkimusjoukko koostui kuudesta esikouluikäisestä lapsesta. Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin sadutusta. Lapsia pyydettiin kertomaan satu aiheesta hyvä elämä. Lapsia sadutettiin yksitellen, ja lasten sadut äänitettiin ja kirjoitettiin muistiin. Aineisto analysoitiin käyttäen sisällönanalyysejä.

Lapset nostivat saduissaan esille samoja asioita, jotka teoretiedossakin kuuluvat hyvään elämään. Lasten mukaan hyvään elämään kuului äiti, isä, koti, turva, ruoka, ystävät, eläimet ja se, että saa tehdä asioita joista pitää. Uutena asiana lasten saduissa nousi esille eläimet, ja niiden merkitys lasten hyvinvoinnille.

GOOD LIFE AS CHILDREN SEE IT

Laine, Jetta

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

December 2013

Supervisor: Frigren, Kirsi-Leena

Number of pages: 41

Appendices: 1

Keywords: Welfare, participation, early childhood education, storycrafting, qualitative thesis

The goal of this thesis was to examine the way children see good life. There is a lot of theory written about welfare, but it has been studied fairly little from children's point of view.

The study was put into effect in the fall of 2013 in a day care center in Pori. It was done in collaboration with the personnel of the day care center. Six children at the age of six participated in the study. This is a qualitative thesis.

The research method used was storycrafting. One child in turn was asked to tell a story about good life. The stories were recorded and written down. The research material was analyzed by using content analysis.

Children brought up same things in their stories, as there is to be found in the theory about welfare. Mother, father, home, shelter, food, friends, animals, and the fact that you can do things you like, were the things children thought are a part of good life. New aspect that rose in the stories was animals, and their importance for the welfare of children.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	5
3	LAPSEN ASEMA JA OIKEUDET SUOMESSA	8
3.1	Lapsen aseman ja lapsuuskäsityksen kehitys.....	8
3.2	YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista	9
3.3	Lasten suojelu ja lastensuojelu	10
4	VARHAISKASVATUS	11
4.1	Varhaiskasvatuksen lainsäädäntö.....	11
4.2	Laadukas varhaiskasvatus ja sen hyödyt.....	12
4.3	Lasten osallisuuden lisääminen	13
5	LASTEN HYVINVOINTI	15
5.1	Lasten hyvinvoinnin määrittelyä	15
5.2	Lapsen perustarpeista huolehtiminen	16
5.3	Lapsen sosiaaliset suhteet.....	17
5.4	Lapsen kasvuympäristöt	18
5.4.1	Koti	18
5.4.2	Lapsen toimintaympäristöt päivähoitossa	19
5.4.3	Leikkipaikka	20
6	SADUTUS	21
7	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA SEN TOTEUTUS	22
7.1	Tutkimusympäristö.....	22
7.2	Menetelmä	23
7.3	Tutkimuksen eteneminen.....	24
7.4	Aineiston keruu	25
7.5	Aineiston analysointi	26
8	TUTKIMUSTULOKSET	27
8.1	Hyvään elämään lasten mielestä kuuluvia asioita.....	27
8.1.1	Perustarpeet lasten saduissa	28
8.1.2	Sosiaaliset suhteet lasten saduissa	30
8.1.3	Osallisuus lasten kertomana	34
8.2	Asiat, jotka eivät kuulu hyvään elämään lasten mielestä	35
9	POHDINTA	37
	LÄHTEET	40
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Lasten osallisuuteen on viime vuosina alettu kiinnittää enemmän huomiota. Osallisuuden, sen että voi vaikuttaa omaan elämäänsä, katsotaan olevan yksi merkittävä osa hyvinvointia. Suomessa kuntien on tehtävä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma heidän hyvinvointinsa edistämiseksi. Jotta suunnitelma olisi lasten ja nuorten hyvinvointia ja osallisuutta lisäävä, siinä on otettava huomioon myös lasten ja nuorten mielipide. (Sosiaaliportin www-sivut 2013)

Opinnäytetyöni aiheena on hyvä elämä lasten silmin. Näkökulmana on lasten kokemus ja käsitys asiasta, ja tarkoituksena tuoda lasten ääni kuuluville. Lapsia ja lapsuutta on tutkittu paljon aikuisten näkökulmasta, ja vasta viime vuosikymmeninä on alettu kiinnostua siitä, mitä lapsilla itsellään on sanottavaa.

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus. Keräsin materiaalin tutkimukseeni eräässä Porin kaupungin päiväkodissa saduttaen kuutta esikouluikäistä lasta. Keskeisiä käsitteitä opinnäytetyössäni ovat hyvä elämä, osallisuus, lasten oikeudet, perhe, sosiaaliset suhteet, varhaiskasvatus ja sadutus. Aineiston analysoin käyttäen sisällönanalyysiä. Lopussa raportoin tutkimustuloksista ja pohdin työn luotettavuutta ja eettisyyttä.

2 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Tutkin opinnäytetyössäni lasten käsityksiä hyvästä elämästä, sillä aihe on tärkeä ja ajankohtainen, ja sitä on tutkittu melko vähän. Tatu Tossavainen ja Anne Huovinen ovat tutkineet vuonna 2010 Laukaalla lasten osallisuutta ja hyvinvointia työssään Lasten osallisuutta edistämässä. Työn tarkoituksena oli kartoittaa lasten mielipiteitä hyvinvoinnista, jotta heidän äänensä saataisiin

kuuluvaksi Laukaan hyvinvointisuunnitelmassa. Huovinen ja Tossavainen käyttivät työssään menetelmänä sadutusta ja piirtämistä. Heidän tutkimukseensa osallistui yhteensä 43 lasta ja lapset olivat iältään 4-6 -vuotiaita. Tuokiosarjojen pääteemoina olivat perustarpeet ja turvallisuus, sosiaaliset verkostot ja yksilö yhteisössään sekä minäkuva ja itsensä toteuttaminen. Tutkimustuloksissa selvisi, että lasten mielestä vanhemmilla ei ole tarpeeksi aikaa heille. Yhdessäolo ja aikuisen läsnäolo olivat lapsille tärkeitä, ja loivat heille turvallisuuden tunnetta. Lasten mielestä heidän sosiaaliset verkostonsa olivat laajoja, mutta he toivoivat heille tärkeiden ihmisten asuvan fyysisesti lähellä heidän omaa kotiaan. (Huovinen & Tossavainen 2010, 84–95.)

Lapset kaipaavat tutkimuksen mukaan tiloja, joissa toteuttaa itseään. Jos heillä on tähän tarvittavat tilat, niin he ovat aktiivisia toteuttamaan itseään. Vanhemmilla ja kunnalla on mahdollistajan rooli tässä asiassa. Lapset kertoivat kiusaamista esiintyvän niin kotona kuin päiväkodissa. Tutkijat kiinnittivät huomiota kiusatuksi tulemisen ja kiusaamisen väliseen yhteyteen. Lapset kokevat pelkoa subjektiivisesti, pelkoa saattaa herättää turvallisen aikuisen kanssa leikitty jännittävä leikki, synkkä ilma tai oma huone. Usein pelko ja turvattomuus liittyivät aikuisen läsnäolon puutteeseen. (Huovinen & Tossavainen 2010, 84–95.)

Lasten osallisuus ei saanut tutkimustuloksissa merkittävää roolia. Lapset kertoivat päiväkodin aikuisten kuuntelevan heitä jonkin verran, mutta kotioloissa osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet näyttivät huonommilta. Huovinen ja Tossavainen toteavat yhteiskunnassamme olevan vallalla hyvin erilainen käsitys lasten osallisuudesta, kuin millaisena osallisuuden merkitys yleensä nähdään. Yleisesti hyvinvoinnin ajatellaan olevan mahdollista toteutua vain silloin, kun ihminen voi vaikuttaa omaan elämäänsä. (Huovinen & Tossavainen 2010, 84–95.)

Maija Välijeesiö on tutkinut Lapsen ja vanhempien yhteistä aikaa lapsen kokemana vuonna 2010 Hämeen ammattikorkeakoulussa. Hänen työnsä oli kvantitatiivinen kyselytutkimus, tutkimukseen osallistui yhteensä 74 5. ja 6. luokkalaista lasta. Tavoitteena oli tuoda esiin lasten näkökulmaa lasten ja

vanhempien yhteisen ajan riittävyteen. Opinnäytetyön tulosten mukaan suurin osa lapsista koki yhteisen ajan vanhempien kanssa riittäväksi. Osa lapsista toivoi vanhempien viettävän enemmän aikaa heidän kanssaan, ja osa toivoi vanhempien olevan kiinnostuneempia heistä. Lasten ja vanhempien yleisin yhteinen ajanviettotapa oli television katselu.

Elina Juntunen on tehnyt vuonna 2008 pro gradu -työn aiheesta Hyvä lapsuus lasten näkökulmasta. Lisäksi hyvää elämää on tutkittu ikääntyneiden näkökulmasta ja sairaan ja vammaisen lapsen näkökulmasta (Hänninen, Kalland, Martikainen, Saarinen & Tainio 1999).

Hänninen ym. kirjoittavat kirjassaan Sairaan ja vammaisen lapsen hyvä elämä, että heidän alkuperäinen tarkoituksensa oli nostaa kuuluville lapsen ääni. He kirjoittavat joutuneensa kohtaamaan todellisuuden, että aikuisen näkökulma on eri kuin lapsen, ja lapsen tarpeet ja odotukset vanhempia ja henkilökuntaa kohtaan jäävät arvailujen varaan. (Hänninen, Kalland, Martikainen, Saarinen & Tainio 1999, 186.)

Suomi on neljännellä sijalla Unicefin raportissa Child well-being in rich countries, Suomen edellä Hollanti, Norja ja Islanti. 2000-luvulla lasten hyvinvointi on noussut tasaisesti teollisuusmaissa. Suomen Unicefin ohjelmajohtaja Inka Hetemäki sanoo, ettei lasten hyvinvointia määrittele taloudellinen tilanne, vaan se miten hyvin lapset otetaan huomioon poliittisessa päätöksenteossa. Raportissa lasten hyvinvointia tarkastellaan viidestä näkökulmasta: terveys, koulutus, riskikäyttäytyminen, elinympäristö ja materiaallinen hyvinvointi. Suomen vahvuusalueita ovat materiaallinen hyvinvointi, terveys ja koulutus. Raportissa verrataan tietoja myös siihen, kuinka tyytyväisiä lapset ovat itse omaan elämäänsä. Suomessa lasten omat arvioit ja tilastot vastaavat toisiinsa, kaikissa maissa näin ei ole. Dosentti Matti Rimpelä sanoo, että samaan aikaan kun enemmistön hyvinvointi lisääntyy, suurentuvan vähemmistön pahoinvointi kasvaa. Lasten hyvinvointi ei näytä muuttuneen vuosien 2001 ja 2010 välillä. Rimpelä muistuttaa, että viime aikoina on tehty paljon yhteiskunnallisia muutoksia, eikä ole takeita, että kymmenen vuoden kuluttua lasten hyvinvoinnin tilanne olisi ennallaan. (Unicefin www-sivut 2013.)

3 LAPSEN ASEMA JA OIKEUDET SUOMESSA

3.1 Lapsen aseman ja lapsuuskäsityksen kehitys

Uusi lapsuudentutkimus sai alkunsa 1980-luvulla, kun sosiologian piireissä ympäri maailmaa kritisoitiin alan riittämättömiä tapoja ymmärtää ja analysoida lapsuutta yhteiskunnallisena ilmiönä. Syy siihen, miksi samaan aikaan useassa eri maassa alettiin kiinnostua lapsuudesta, oli se, että lapsuudesta oli tullut sosiaalinen ongelma. Se mitä halusimme lapsillemme tai lapsiltamme, oli ristiriidassa vallitsevien olosuhteiden kanssa. Selitykseksi ehdotetaan, että lasten ja aikuisten välisissä kulttuurisissa ja sosiaalisissa suhteissa on 1900-luvulla tapahtunut sellaisia muutoksia, joiden seurauksena itsestään selvänä pidetty aikuisten ja lasten välinen suhde ei enää toimi. 1900-luvun alussa tapahtui myös mullistus ajattelutavassa lasten suhteen. Alanen kirjoittaa Ellen Keyn arvostelleen silloista tapaa huolehtia ja välittää lapsista - Keyn mukaan ei paljon välitetty tai huolehdittu. Key vaati, että lapset pitää nähdä emotionaalisesti arvokkaina sinänsä, eikä työvoimana tai taloudellisesti arvokkaina. (Alanen 2009, 10–12.)

Modernin lapsuuskäsityksen mukaan lapsuus ymmärretään elämän alkuvaiheena, jonka päämääränä on aikuisuus. Ajatellaan, että lapsuudessa yksilö kasvaa, kehittyy ja harjoittelee yhteiskunnan jäsenenä oloa. Koska lapsi ei ole ”valmis”, aikuisilla ja yhteiskunnalla on oikeus ja velvollisuus suojella, kasvattaa ja valvoa heitä. (Alanen 2009, 14.) Tätä ajatusta on alettu kritisoida, sillä näin ajateltuna lapsi ja lapsuus ei itsessään olisi vielä elämää ja yhteiskunnan jäsenenä olemista, vaan ainoastaan valmistautumista päämäärään, aikuisuuteen. Nykyään ajatellaan laajemmin, ettei lapsuus ole vain valmistautumista aikuisuuteen, vaan se on yksi tapa osallistua yhteiskuntaelämään. (Alanen 2009, 18.)

3.2 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista

YK:n lasten oikeuksien julistus on vuodelta 1959. Se ei vielä sitonut valtioita oikeudellisesti. Vuonna 1989 tehtiin valtioita sitova YK:n lapsen oikeuksien sopimus, johon sisällytettiin julistuksen kymmenen periaatetta.

YK:n lasten oikeuksien julistuksen kymmenessä periaatteessa nostetaan esille seuraavia asioita, jotka kuuluvat lapsen hyvään elämään ja lapsen oikeuksiin:

- Lasten suojelu syrjinnältä ja rangaistuksilta, jotka perustuvat vanhempiin tai huoltajiin
- Lapsen oikeus ruumiillisesti, henkisesti, moraalisesti, sielullisesti ja sosiaalisesti terveeseen ja normaaliin kehitykseen
- Oikeus nimeen ja kansalaisuuteen
- Lapsen oikeus sosiaaliseen turvaan
- Lapsen ja äidin oikeus erityiseen hoitoon ja huolenpitoon, ennen ja jälkeen synnytyksen
- Lapsen oikeus ravintoon, asumiseen, virkistykseen ja lääkintähuoltoon
- Ruumiillisesti, henkisesti tai sosiaalisesti vajaakykyisen lapsen oikeus saada erityistä tilansa edellyttämää erikoishoitoa, -huolenpitoa ja -kasvatusta
- Lapsen oikeus rakkauteen, hellyyteen, moraaliseen ja siveelliseen turvallisuuteen ja ymmärrykseen
- Oikeus kasvaa mahdollisuuksien mukaan vanhempiensa huolenpidon ja vastuun alaisena
- Lapsen oikeus olla ensisijalla suojelua ja apua annettaessa, kaikissa tilanteissa
- Lapsen oikeus koulutukseen, joka edistää yleissivistystä ja suo jokaiselle yhtäläisen mahdollisuuden kehittää kykyjään, yksilöllistä arvostelukykyään, moraalista ja sosiaalista vastuuntuntoaan tullakseen hyödylliseksi yhteiskunnan jäseneksi
- Riittävät mahdollisuudet leikkiin ja virkistykseen

- Lasta on suojeltava laiminlyönneiltä, julmuudelta ja väärinkäytöltä
- Lasta tulee suojella toiminnoilta, jotka saattavat kasvattaa hänessä taipumuksia syrjintään. Lasta on kasvatettava ymmärrykseen ja suvaitsevaisuuteen. (Unicefin www-sivut 2013.)

Lapsen hyvä elämä koostuu YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan asumisesta, terveydestä, rakkaudesta ja hellyydestä, mahdollisuudesta normaaliin kasvuun ja kehitykseen, sosiaalisesta turvasta, ravinnosta, virkistyksestä, turvallisuudesta, vanhempien kanssa kasvamisesta, tarvittaessa saatavilla olevasta suojelusta ja avusta, koulutuksesta, mahdollisuudesta kehittää omia kykyjään, moraaliaan ja vastuuntuntoaan, leikistä ja ymmärrykseen ja suvaitsevaisuuteen tähtäävästä kasvatuksesta. (Unicefin www-sivut 2013.)

Lapsen hyvään elämään eivät kuulu syrjiminen, laiminlyönnot, väärinkäytöt tai julmuus, ja näiltä lapsia on suojeltava (Unicefin www-sivut 2013).

3.3 Lasten suojelu ja lastensuojelu

Suomessa asetettiin laki lapsiasiavaltuutetusta 1. syyskuuta 2005. Samana päivänä lapsiasiavaltuutettu aloitti toimintansa, tämän tehtävänä on edistää lasten oikeuksien toteutumista. Valtuutettu vaikuttaa päättäjiin ja yhteiskuntapolitiikkaan puhumalla lasten puolesta. Työn perustana on YK:n lasten oikeuksien sopimus, jonka toteutumista lapsiasiavaltuutettu seuraa ja edistää. Lasten mielipiteet ovat tärkeänä lähtökohtana vaikuttamistyössä. Lapsiasiavaltuutetulle on laissa määritelty seuraavat tehtävät:

- Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisen seuranta
- Päätöksentekijöihin vaikuttaminen lapsinäkökulmasta
- Yhteydenpito lapsiin ja nuoriin ja heiltä saadun tiedon välittäminen päätöksentekijöille
- Lapsia koskevan tiedon välittäminen lasten parissa työskenteleville, viranomaisille ja muulle väestölle

- Yhteistyön kehittäminen lapsipolitiikan toimijoiden välille
- YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen edistäminen (Lapsiasiavaltuutetun www-sivut 2013.)

Lastensuojelu voidaan jakaa ehkäisevään lastensuojeluun ja lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. Ehkäisevää lastensuojelua tarjotaan peruspalveluissa, kuten päivähoidossa, opetuksessa, terveydenhuollossa nuorisotyössä ja perhekeskuksissa. Ehkäisevää lastensuojelua on myös lasten ottaminen huomioon aikuisten palveluissa, esimerkiksi silloin kun vanhempi saa mielen-terveyspalveluja, pitää lapsen hoidon ja tuen tarve selvittää. (Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut 2013.) Lastensuojelulain tarkoitus on turvata lapsen oikeus tasapainoiseen kasvuympäristöön, monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Ensisijaisesti vastuu lasten hyvinvoinnista on vanhemmilla. (Sosiaaliportin www-sivut 2013.)

Lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa lapsella tai perheellä on asiakkuus lastensuojelussa. Tähän kuuluu lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto sekä jälkihuolto. (Sosiaaliportin www-sivut 2013.)

4 VARHAISKASVATUS

4.1 Varhaiskasvatuksen lainsäädäntö

Suomalainen varhaiskasvatustoiminta on alkanut 1880-luvulla. Päivähoitolaki tuli voimaan vuonna 1973. Laki määritteli päiväkodin, perhepäivähoidon ja leikkitoiminnan puitteet. Tällöin päivähoidon toiminta-alueiksi määriteltiin perushoito, leikki, työtehtävät ja askareet, opetus- ja toimintatuokiot sekä ympäristöön tutustuminen. (Hellman-Suominen, Järvinen & Laine 2009, 86.)

Päivähoitotoimintaa säätelee laaja ja monipuolinen lainsäädäntö. Lainsäädännön tuntemus on välttämätöntä ja osa työntekijöiden ammattitaitoa. Päivähoitoa säätelevät seuraavat lait ja asetukset: *Laki ja asetus lasten päivähoidosta, Lastensuojelulaki, Lasten oikeuksien yleissopimus, Perhehoitajalaki, Laki lelujen turvallisuudesta, Laki yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta, Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä ja Henkilotietolaki.* (Päivähoidon lakiopas 2008, 5–6.)

Laissa lasten päivähoidosta määritellään seuraavasti:

Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoidon tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoiton tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa on kunnioitettava lapsen vanhempien ja holhoojan vakaumusta. Edistäessään lapsen kehitystä päivähoiton tulee tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä elinympäristön vaalimiseen. (Päivähoidon lakiopas 2008, 6.)

4.2 Laadukas varhaiskasvatus ja sen hyödyt

Varhaiskasvatusta on tutkittu paljon. On osoitettu, että lapset hyötyvät laadukkaasta varhaiskasvatuksesta, ja hyödyt ulottuvat pitkälle nuoruusikään. Varhaiskasvatus muun muassa ehkäisee lasten impulsiivista käyttäytymistä. Tavoitteena varhaiskasvatussuunnitelmassa (2005) on hyvinvoiva lapsi. Lapsen hyvinvointi on edellytyksenä kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle. Lasten hyvinvointia taas luodaan arvostamalla ja kuuntelemalla heitä. (Kronqvist 2011, 15.)

Leikkiessään lapset itse suunnittelevat toimintansa, mistä se alkaa ja mihin loppuu. He myös harjoittelevat monia taitoja leikkiessään. Heidän keskinäiset suhteensa muotoutuvat, he oppivat vuorovaikutustaitoja ja asettavat tavoitteita itselleen. Aikuiset ovat mukana leikissä paljon silloin, kun esimerkiksi taa-pero opettelee leikkimään. Vanhemmat lapset eivät tarvitse niin paljon ohjausta leikkiessään. Pienet lapset oppivat leikin kautta vuorovaikutustaitoja, tutustuvat kieleen ja oppivat puhumaan, tuntevat itsensä hyväksytyksi ja kokevat iloa. ”Leikki on lasten työtä”, sanotaan. Päiväkodin tehtävänä on järjestää leikille otolliset puitteet. Ympäristö saa lapsen joko aktiiviseksi ja liikkumaan, tai passiiviseksi ja olemaan paikallaan. Varhaiskasvattajilta vaaditaan jatkuvaa itsensä kouluttamista lasten leikin ymmärtämiseen ja ohjaamiseen. (Helenius & Korhonen 2011, 69–76.)

Päivähoito on ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Lapsi saattaa tarvita päivähoitoa sosiaalisista tai kasvatuksellisista syistä. Lastensuojelun avohuollon tukitoimena päivähoiton tarve voi syntyä esimerkiksi vanhempien päihteiden käytöstä, lapseen kohdistuneesta fyysisestä väkivallasta, vanhempien mielenterveysongelmista, lapsen hoidon laiminlyönnistä tai vanhempien avuttomuudesta. Päiväkodit tukevat kaikkia perheitä muun muassa ohjaamalla vanhempia lasten perushoidossa ja pitämällä säännöllisiä keskusteluja vanhempien kanssa. (Viittala 2006, 66–67.)

4.3 Lasten osallisuuden lisääminen

Hyvin vahvana elää edelleen ajatus, että lapsi on kypsymätön, ja hänestä pitää kasvattaa kunnollinen yhteiskunnan jäsen, hänelle pitää opettaa tietoja ja taitoja. Vallitsevat käsitykset lapsista ja lapsuudesta vaikuttavat varhaiskasvatukseen, ja siihen minkälainen valtasuhde aikuisten ja lasten välillä vallitsee. Nykyään lapsuussosiologisen näkemyksen mukaan tämä valtasuhde pitää ymmärtää kaksisuuntaiseksi. Lapset eivät ole vain passiivisia toiminnan kohteita, vaan aktiivisia toimijoita vuorovaikutuksessa. (Turja 2011, 42–43.)

1970-luvulla alkoi pikkuhiljaa muuttua siihen asti vallinnut traditio, jossa lasten kuuleminen tapahtui hiljaa heitä havainnoimalla. Parina seuraavana vuosikymmenenä vallalla oli aikuisjohtoisuus ja opetus- ja tuokiokeskeinen toiminta. 1990-luvulla tähän alettiin tietoisesti hakea muutosta. Nykyään lapsia halutaan pitää aloitteellisina toimijoina, jotka aktiivisesti rakentavat omaa ymmärrystään vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Muutos kytkeytyy sosiokonstruktivistiseen näkemykseen lapsen oppimisesta ja kehittymisestä. Lapsilla on myös oikeus tulla kuulluksi itseään koskeissa asioissa, ja oikeus ilmaisunvapauteen. Jopa lapsikohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa esitetään tehtäväksi yhdessä lapsen ja hänen vanhempansa kanssa. Käytännössä on kuitenkin todettu, ettei lapsen ääni tule ainakaan vielä kuuluviin näissä lomakkeissa. Käytännön haasteena on aikuisten tulevaisuuteen suuntautuvien tavoitteiden, ja lasten nykyhetkeen keskittyvien intressien yhteensovittaminen. Lasten osallisuus on kaksijakoista - vapaan leikin aikana lapset saavat päättää mitä tekevät, ohjatuissa tuokioissa taas he saavat ehkä ehdottaa laulua tai leikkiä, mutta aikuiset hallitsevat pitkälti toimintaa. (Turja 2011, 43–45.)

Viimeisimpänä on alettu korostaa myös lasten kuulemistä ja osallisuutta yhteiskunnan palveluissa, kuten kouluissa ja päiväkodissa. Erään selvityksen mukaan varhaiskasvattajat mieltävät lasten osallisuuden usein vain osallistumiseksi ja aktiivisuudeksi, ilman yhteisöllisyyttä, johon kuuluisi lasten ja aikuisten tasavertaista toimintaa tai neuvottelua. Osallisuuden käsite voidaan ymmärtää monella tavalla, riippuen asiayhteydestä. Syrjäytymisestä puhuttaessa osallisuus on sen vastakohta, ja sillä voidaan tarkoittaa pelkkää osallistumista. Osallisuus ei kuitenkaan ole pelkkää osallistumista, vaikka osallistuminen voi olla ensiaskel osallisuuteen. Syvimmillään osallisuus on sitä, että henkilö ottaa osaa yhteisössä asioiden suunnitteluun, päätöksentekoon ja toteutukseen, ja tulee tässä prosessissa kuulluksi. Vasta viime vuosina on alettu kiinnittää huomiota siihen, miten osallisuus toteutuu lasten jokapäiväisessä elämässä. Pienten lasten kohdalla osallisuus koostuu juuri näistä pienistä, jokapäiväisistä asioista, joissa he voivat vaikuttaa omaan elämäänsä, mutta kuitenkin olla riippuvaisia muista. Koti ja päiväkotit ovat ensimmäisiä ympäristöjä, joissa lapsi voi saada näitä kokemuksia. (Turja 2011, 46–48.)

Lasten osallisuuteen on liitetty monia positiivisia merkityksiä. Kun lapset toisten lasten kanssa ideoivat, suunnittelevat, arvioivat toimintaa ja osallistuvat toiminnan toteuttamiseen, heidän metakognitiiviset taitonsa kehittyvät. Heidän kykynsä ajatella omaa ajatteluaan lisääntyy, käsitys itsestä selkiytyy, itseluottamus kasvaa ja sosiaaliset taidot kehittyvät. Lasten osallisuus vastaa myös yhteiskunnallisia arvojamme. Lasten osallisuuden lisäämisen tavoitteena on koko toimintakulttuurin muuttaminen. Tämä vaatii muutoksia kasvattajien pedagogisen toiminnan syvärakenteissa. Oman toiminnan tarkastelu auttaa havaitsemaan tilanteita, joissa lasten osallisuutta voi lisätä. (Turja 2011, 52–53.)

5 LASTEN HYVINVOINTI

5.1 Lasten hyvinvoinnin määrittelyä

Hyvinvointia voidaan määritellä monella eri tavalla. Se voidaan jakaa subjektiiviseen ja objektiiviseen hyvinvointiin. Subjektiivisella hyvinvoinnilla tarkoitetaan henkilön omaa kokemusta hänen hyvinvoinnistaan, ja objektiivisella ulkoisten hyvinvoinnin kriteerien täyttymistä. Hyvinvoinnin kriteereinä on pidetty muun muassa perhettä, terveyttä, sosiaalisia suhteita, työllisyyttä, taloudellisia resursseja, koulutusmahdollisuuksia, asumista, vapaa-aikaa ja kulttuuria, osallistumista sekä sosiaalista turvallisuutta. (Vornanen 2001, 20.)

Lasten kehitysteorioissa lapsuuden ajatellaan olevan perusta aikuisuudelle. Euroopassa ja uuden maailman yhteiskunnissa kehitykselliset näkökulmat ovat kieltämättä hallitsevassa asemassa. Lasten ajatellaan olevan erilaisia kuin aikuiset, ja lapsilla on erityisiä tarpeita. Sillä, miten lasten tarpeet ymmärretään, on iso merkitys perheille ja perhepolitiikalle. Tämän näkökulman mukaan lasten tarpeisiin täytyy siis vastata, jotta he voivat kehittyä täyteen

potentiaaliinsa. Tämä taas viittaa siihen, mitä pidetään hyvänä vanhemmuutena. (Ribbens McCarthy & Edwards 2011, 21.)

Suomessa lainsäädäntö, erityisesti lastensuojelulaki, velvoittaa turvaamaan lasten kasvuolot ja -ympäristön ja puuttumaan asiaan, jos niissä on lapsen kasvun tai kehityksen vaarantavia puutteita. Lait ja asetukset luovat reunaehdot lapsen hyvälle elämälle. Ne eivät kuitenkaan ratkaise hyvinvoinnin ongelmia, mutta niitä voi käyttää välineinä hyvinvoinnin edistämiseksi muiden lapsi- ja yhteiskuntapoliittisten toimien rinnalla. (Vornanen 2001, 20.)

5.2 Lapsen perustarpeista huolehtiminen

Vanhempien tehtävänä on antaa lapselle valmiudet elää itsenäistä elämää. Perustarpeista on huolehdittava. Lapset tarvitsevat ruokaa ja vaatteita, ja riittävästi lepoa ja unta. Lapsia on myös suojeltava vaaroilta. Koulunkäynnissä kuuluu tukea ja kannustaa, mutta myös hyväksyä se, jos jollain alueella oma lapsi ei pärjää hyvin. Lasta ei saa survoa muottiin, johon tämä ei sovi. Sinkkonen kehottaa tarkastelemaan lähemmin, millä vanhemmuuden osa-alueella menee hyvin ja missä huonommin. (Sinkkonen 2008, 22–24.) Tähän tarkoitukseen sopii hyvin esimerkiksi vanhemmuuden roolikartta, jossa on jaettu vanhemmuus viiteen eri osa-alueeseen: Elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja, huoltaja ja rakkauden antaja. Näistä huoltaja vastaa perustarpeista. Huoltajan tehtävä on olla:

- ruoan antaja
- vaatettaja
- virikkeiden antaja
- levon turvaaja
- rahan käyttäjä
- puhtaudesta huolehtija
- ympäristöstä huolehtija
- sairaudenhoitaja

- ulkoiluttaja
(Sosiaaliportin www-sivut 2013.)

5.3 Lapsen sosiaaliset suhteet

Vuorovaikutus on tärkeä edellytys lapsen kehittymiselle, vauvasta lähtien. Läheinen, pysyvä suhde toiseen tai molempiin vanhempiin on ensisijaisen tärkeää. Perusturvallisuus kehittyy lapsen ensimmäisinä vuosina. Varhaisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan kaikkea vauvan ja vanhemman yhdessä olemista ja tekemistä. Kun varhaisessa vuorovaikutuksessa muodostuu hyvä perusturvallisuuden ja luottamuksen kokemus, se heijastuu myöhemmin tuleviin ihmissuhteisiin, itsetuntoon, minäkuvaan ja empatiakykyyn. Lapsi uskalttaa leikkiä, ja kykenee oppimaan uutta, kun hänellä on hyvä perusturva. Hän myös kykenee hakemaan turvaa ja hoivaa sitä tarvitessaan. (Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut 2013.)

Hyvä varhainen vuorovaikutus tarkoittaa sitä, että vanhempi on herkkä lapsen viesteille, ja vastaa niihin useimmiten oikein. Vanhempi myös viestii kosketuksellaan, ilmeillään ja äänenpainoillaan, että lapsi on hyväksytty ja rakastettu. (Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut 2013.)

Vanhempien ja varsinkin ensisijaisen hoitajan ja lapsen suhteen tärkeyttä on korostettu aina. Viime vuosikymmeninä on alettu kiinnostua myös vertaissuhteiden merkityksestä lapsen elämässä ja kehityksessä. Vertaisten kanssa omaksutaan tietoja, taitoja ja asenteita, sekä koetaan asioita, jotka vaikuttavat lapsen hyvinvointiin jopa pitkälle tulevaisuuteen saakka. (Salmivalli 2005, 15–16.)

Vertaisella tarkoitetaan samalla kehitystasolla olevaa henkilöä, usein ikätovereia. Tämä on samalla tasolla joko sosiaalisessa, emotionaalisessa tai kognitiivisessa kehityksessä. Vertaisen kiintymys pitää ansaita, sillä tämä on tasa-arvoinen kumppani, eikä lapsen ehdottomasti hyväksyvä ja hänestä huolehti-

va vanhempi. Tämä muodostaa uudenlaisen haasteen lapselle. (Salmivalli 2005, 15–16.)

Vertaissuhteista tärkeimpiä ovat ystävyysuhteet. Lapsi tuntee itsensä usein yksinäiseksi, jos hänellä ei ole yhtään ystävää, vaikka hän olisi yleisesti vertaisryhmässä suosittu. Ystävyysuhteet myös opettavat lapselle sosiaalisia taitoja, ja ystäviltä oppii tietoja itsestä, muista ihmisistä ja maailmasta. Ystävyysuhteiden muita tehtäviä ovat hauskanpito, kumppanuus, virikkeiden saaminen, läheisyyden kokeminen, emotionaalisen tuen, neuvojen ja avun saaminen, sekä tunne siitä, että voi luottaa johonkukaan. (Salmivalli 2005, 35–36.)

Leikkiä on alettu tutkia lapsuuden sosiaalisena ilmiönä. Tällöin painottuu lasten aktiivinen toiminta, joka kuvaa lasten taitoja, toimijuutta ja mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa. Leikki on yksi niistä toiminnoista, joilla lapset rakentavat omaa identiteettiään ja paikkaansa yhteisössä. Leikkiessä työstehtään myös ryhmäläisten suhteita toisiinsa, eikä pelkästään jaeta leikkimisen tuottamaa iloa. (Vuorisalo 2009, 156–157.)

5.4 Lapsen kasvuympäristöt

5.4.1 Koti

Kotiympäristö vaikuttaa lasten ja nuorten epäsosiaaliseen käyttäytymiseen. Köyhyys vaikuttaa lapseen usein vanhemmuuden kautta. Köyhien asuinalueiden vanhempien raha- ja työhuolet näkyvät heidän tavassaan kasvattaa lapsiaan. Psykologiset tutkimukset ovat osoittaneet, että vanhempien kautta lapsen persoonallisuuteen ja käyttäytymiseen vaikuttaa laajempi sosiaalinen, historiallinen, kulttuurinen ja taloudellinen ympäristö. (Pulkkinen 2002a, 18–19.)

Koti, vanhemmat ja ilmapiiri siellä vaikuttaa lapsen temperamentin muotoutumiseen. Vanhemmat voivat käyttäytymisellään vahvistaa niin positiivisia kuin negatiivisiakin temperamentti-piirteitä lapsessa. Lapsen jatkuva vähättely voi vaikuttaa itsetunnon kehittymiseen, ja esimerkiksi perheväkivalta aiheuttaa ahdistuneisuutta, käytösongelmia ja alkoholinkäyttöä lapsen kasvaessa. (Pulkinen 2002a, 17–18.)

Vanhemman läsnäolo tuo turvallisuutta ja luottavaisuutta lapselle. Yksinolo voi tuottaa lapselle pelkoa. Lapsi kasvaa vuorovaikutuksessa sosiaalisen ja fyysisen ympäristönsä kanssa. Ympäristö vaikuttaa lapseen, mutta myös lapsi voi vaikuttaa ympäristöönsä. (Pulkinen 2002b, 129–134.)

5.4.2 Lapsen toimintaympäristöt päivähoitossa

Hyvään toimintaympäristöön kuuluvat fyysinen, sosiaalinen, toiminnallinen, psyykinen, pedagoginen ja kulttuurinen toimintaympäristö. Toimintaympäristöjä arvioidaan sen perusteella, miten hyvin ne palvelevat lasten tarpeita. Fyysisellä toimintaympäristöllä tarkoitetaan konkreettisia ja rakenteellisia tiloja, joissa lapsi toimii. Toiminnallinen ympäristö rakentuu siitä, mitä toimintamahdollisuuksia lapsella on ja miten esimerkiksi tavarat ovat saatavilla. Psyykinen toimintaympäristö koostuu ilmapiiristä ja tunneympäristöstä. Sosiaalinen toimintaympäristö on ihmisten välistä vuorovaikutusta, ja pedagogisella ympäristöllä tarkoitetaan oppimisympäristöä. Lapsen lähiympäristö määrittää lapsen olemista ja sitä miten lapsi elää elämäänsä. (Koivunen 2009, 179–184.)

Päivähoitossa lasten *fyysinen toimintaympäristö* koostuu päivähoitorakennuksesta ja pihasta. Nykyisin on olemassa paljon tiloja, joita ei ole tarkoitettu alun perin päivähoitoa varten, vaan on muutettu sellaisiksi myöhemmin. Näissä tiloissa voi olla liian vähän erillisiä huoneita, jotka takaisivat keskittymisrauhaa, tai esimerkiksi liian pieni eteinen, jossa on ahdasta pukea. Merkitystä on myös tilojen kauneudella ja väreillä, sekä valaistuksella ja sopivalla lämpötilalla. (Koivunen 2009, 179.)

Huonompikin fyysinen ympäristö voidaan muuttaa toiminnallisesti sopivammaksi. Lasten kehitykselle ja toiminnalle on suotuisaa hyvä *toiminnallinen ympäristö*. Koivunen kirjoittaa, että jos lapsella on visuaalisen hahmottamisen vaikeutta, olisi hyvä, ettei päiväkodissa olisi esillä paljon tavaraa. Myös melu on usein häiritsevää tekijä päivähoitossa. Olisi hyvä, jos lapsia voisi jakaa pienryhmiin ja eri huoneisiin. (Koivunen 2009, 180–181.)

Ilmapiiiri ja tunneympäristö muodostavat *psykkisen toimintaympäristön*. Tätä on vaikeampi arvioida, sillä se ei ole näkyvää. Kasvattajilla ja heidän asenteillaan ja tavoillaan on suuri merkitys lapselle suotuisan psykkisen toimintaympäristön luomisessa. Tunneilmapiiiri voi olla rauhallinen, turvallinen, kiireetön, tai levoton, rauhaton ja meluisa. (Koivunen 2009, 182–183.)

Sosiaalista toimintaympäristöä voidaan päivähoitossa kuvata ryhmädynamiikalla. Ryhmädynamiikka muodostuu ihmisten välisistä suhteista ja vuorovaikutuksesta. (Koivunen 2009, 183.)

Oppimisympäristöä voidaan kutsua myös *pedagogiseksi ympäristöksi*. Oppimisympäristön määrittelee kasvattajan käsitys lapsen oppimisesta, kasvattajan roolista ja sen merkityksestä. Aikuinen vastaa oppimisympäristön järjestämisestä. Lapsen erityisen tuen tarve vaikuttaa siihen, kuinka strukturoitu päiväjärjestyksen tulisi olla. Liiallinen strukturointi voi olla esteenä lapsen ongelmanratkaisutaitojen kehittymiselle, ja liian vähäinen strukturointi taas vaikeuttaa asioiden hahmottamista niillä lapsilla, joilla on esimerkiksi keskittymisvaikeuksia. (Koivunen 2009, 183–184.)

5.4.3 Leikkipaikka

Lapsille on hyvä, jos fyysinen ympäristö suo mahdollisuuksia itsenäiseen liikkumiseen ja siellä on paljon toimintamahdollisuuksia. Olennaista on asuinalueiden lähellä olevat viheralueet, leikki puistojen, päiväkotien ja koulujen sijoittelu ja hyvät kevyen liikenteen väylät. Ympäristö voi houkuttaa lasta liik-

kumaan ulkona, jolloin hänen on mahdollista löytää kiinnostavia toimintamahdollisuuksia. Lasten arkiliikunta on nykyään vähentynyt. Syynä siihen ovat elämäntapojen muutokset ja muutokset fyysisessä ympäristössä. (Kyttä 2008, 1.)

6 SADUTUS

”Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.” (Karlsson 2003, 16.)

Sadutuksessa saduttaja on kirjaaja, joka kirjaa ylös lapsen kertoman sadun. Saduttaja myös innostaa sadutukseen ja on aktiivinen kuuntelija. Sadutettava on kertomuksen kertoja. Sadutettava voi olla minkä ikäinen tahansa. Perus-sadutuksessa sadutettavalle ei anneta mitään aihetta, mutta on olemassa myös aihesadutus, jossa sadutetaan yhdessä sovitusta aiheesta. (Karlsson 2003, 12.) Sadutuksessa kertoja vapautetaan arvostelusta, kun häneltä ei odoteta mitään. Ei ole olemassa oikean- tai vääränlaista satua. (Karlsson 2003, 111.) Sadutus pohjautuu leikin vireeseen ja leikillisyyteen. Sadutuksen leikillisuus saattaa olla juuri se, mikä innostaa eri-ikäisiä jakamaan tarinoita toisten kanssa. (Karlsson 2003, 20.)

Koulupsykologi ja valtiotieteen tohtori Monika Riihelä aloitti sadutusmenetelmän kehittämisen Suomessa 1980-luvulla. Hän testasi kerrontaa terapeuttisena välineenä lapsen itsetunnon ja osaamisen parantamisessa. Riihelän kanssa sadutusta kehittämässä oli Liisa Karlsson. He olivat yhdessä mukana Satukeikka-hankkeessa. Sadutuksen painotusta muutettiin terapiasta haastatteluun ja opetuksen kehittämiseen. Hankkeessa huomattiin lasten oman kulttuurin nousevan näkyväksi sadutuksen kautta. Sen jälkeen huomattiin myös sadutuksen merkitys yhteisöllisyydelle ja osallisuudelle. Sadutuksen

on huomattu auttavan siinä, että lapset kuuntelevat toisiaan. Toisten kuuntelu taas kiinteyttää ryhmien toimintaa. (Karlsson 2003, 100.)

Lasten ja nuorten mielestä on tärkeää, että heitä kuunnellaan. Se on myös yksi tärkeimmistä YK:n julistamista lapsen oikeuksista. Usein lapset eivät silti koe että heitä kuunnellaan, tai ainakaan että sillä on paljonkaan merkitystä, mitä he sanovat. Lasten osallisuutta on alettu pikkuhiljaa pitää tärkeänä. (Karlsson 2003, 9.) Usein lasten ääni jää kuulematta, kun aikuiset kysyvät heiltä asioista, joita aikuiset haluavat tietää. Sadutuksessa on haluttu muuttaa tätä tilannetta, ja antaa lapselle tilaisuus kertoa niistä asioista, joista hän haluaa puhua. (Karlsson 2003, 126–127.)

7 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA SEN TOTEUTUS

Tavoitteenani on tuoda lasten ääntä esille. Haastateltaville lapsille haluan tuottaa kokemuksen siitä, että heitä kuunnellaan ja heidän mielipiteensä on tärkeä. Tutkin sitä, mikä on lapsen mielestä hyvä elämä? Mitä lapsi ajattelee hyvän elämän olevan lapselle?

7.1 Tutkimusympäristö

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus. Yhteistyökumppaninani toimii eräs Porin kaupungin päiväkotit. Lasten yksityisyyden suojaamisen vuoksi en aio tarkentaa sitä, mikä päiväkotit on kyseessä, eikä sillä ole tutkimuksen kannalta merkitystä.

Haastattelin lapsia päiväkodin tiloissa. Lapset ovat kuusi-vuotiaita esikoululaisia, kolme tyttöä ja kolme poikaa. Tarkoitukseni ei ollut valikoida millään tavalla lapsia, etten vaikuttaisi tutkimuksen tuloksiin ja luotettavuuteen. Päi-

väkoti valikoitui sen perusteella, missä päiväkodissa tein johtajuusharjoitteluni.

Mietimme yhdessä päiväkodin johtajan kanssa ryhmän valintaa. Päädyimme valitsemaan lähellä johtajan huonetta olevan ryhmän, ihan sillä perusteella, että minun on helppo käydä siellä ensin tutustumassa lapsiin, ja lopulta saduttamassa heitä. Valitun ryhmän lastentarhanopettajan kanssa mietimme sopivia lapsia tutkimukseen. Minun ainoat toiveeni olivat, että valitut lapset eivät ole niin ujoja tai arkoja, etteivät he uskalla jutella kanssani kahden kesken ja että lapset olisivat silti mahdollisimman erilaisia. Lastentarhanopettaja valitsi ryhmästään yhteensä kuusi lasta, joiden vanhemmille jaoimme tutkimuslupalaput.

Lupalapuissa esittelin itseni ja opinnäytetyöni aiheen ja menetelmän, ja pyysin vanhempia palauttamaan kirjallisena luvan, että heidän lapsensa saa osallistua tutkimukseen. Kerroin myös missä tutkimuksen tulokset julkaistaan, jotta he pääsevät halutessaan tutustumaan valmiiseen työhöni. Yhden lapsen vanhemmat eivät antaneet lapselleen lupaa osallistua tutkimukseen. Yksi työstä taas ei keksinyt satua. Heidän tilalleen lastentarhanopettaja valitsi toisen tytön ja pojan, joiden vanhemmat antoivat luvan sadutukseen.

7.2 Menetelmä

Aluksi harkitsin menetelmäksi haastattelua ja sadutusta. Luin Liisa Karlssonin kirjaa Sadutus - Avain osallistavaan toimintakulttuuriin (2003). Ajattelin ensin, ettei sadutus menetelmänä sovi tutkimukseeni, jossa haluan vastauksia tiettyihin kysymyksiin. Lopulta päädyin kuitenkin sadutukseen, ja hylkäsin haastattelun. Haastattelu rajaa ja jopa johdattelee vastauksia, ja halusin antaa lapsille mahdollisimman vapaat kädet kertoa hyvästä elämästä omin sanoin, ja juuri niistä asioista jotka heidän mielestään siihen kuuluvat. Haastattelussa en välttämättä olisi osannut kysyä oikeita asioita. Saduttamalla lapsi saa kertoa siitä, mistä hän haluaa, ja nostaa esille itse tärkeäksi kokemiaan asioita.

Jollakin tavalla lasten sadun aihe piti silti ohjata hyvään elämään. Päädyin pyytämään heitä kertomaan sadun, joka alkaa sanoilla ”Olipa kerran tyttö/poika, jolla oli hyvä elämä.” Vaihdoin tyttö tai poika sanan aloitukseen sen mukaan, kumpaa sukupuolta sadutettava lapsi oli, jotta heidän olisi helpompi samaistua sadun päähenkilöön.

7.3 Tutkimuksen eteneminen

Lokakuun 2013 ensimmäisellä viikolla kävin tutustumassa tutkimukseen valittuihin lapsiin. Olin yhden aamupäivän ajan lasten ryhmässä. Lastentarhanopettajalta tuli idea, että pelaisin lasten kanssa tarinapeliä, jotta näkisin samalla miten he tuottavat tarinoita.

Pelissä nostetaan pelilaudalle kuusi korttia, kaikki eri kategorioista. Kategorioita olivat aika, paikka, esine/asia mitä on nähty, kulkuneuvo, sää ja tunnetila. Sovimme lasten kanssa yhdessä, että tytöt keksivät yhden tarinan yhdessä, ja pojat toisen yhdessä. Tämä osoittautui heti ensimmäisellä kierroksella hankalaksi, sillä lapset eivät olisi antaneet toisten osallistua tarinan keksimiseen, vaan halusivat kertoa koko tarinan itse. Seuraavalla kierroksella sovimme, että jokainen lapsi kertoo vuorollaan kokonaan oman tarinansa. Lapset olivat innokkaita kertomaan tarinoita, mutta he eivät jaksaneet kuunnella muita ja odottaa omaa vuoroaan.

Tarinankerronnassa huomasin heti tasoeroja. Yksi lapsista osasi heti yhdistää kaikki kuusi kuvaa selkeäksi ja loogiseksi tarinaksi. Muut lapset osasivat yhdistää osan korteista loogisesti, mutta osa jäi melko irralliseksi tarinasta, vaikka kaikki lapset käyttivät kaikkia kortteja tarinoissaan. Yksi lapsista kenties sekoitti tarina -sanon runo -sanon kanssa, sillä hän yritti kertoa tarinansa joka kierroksella runon muodossa, loppusointujen kanssa. Lopulta lapset eivät jaksaneet enää keskittyä, ja sovimme että he saavat mennä jatkamaan leikkejään. Yksi lapsi saapui vasta tällöin päiväkotiin, ja tuli kanssani kahdestaan pelaamaan peliä. Hän keskittyi peliin huomattavasti paremmin kuin muut, eikä osoittanut mitään merkkejä siitä, että olisi millään tavalla ollut ah-

distunut, ”joutuessaan” pelaamaan peliä minun, oudon aikuisen, kanssa yksinään. Kysyttäessä hän ilmaisi halunsa jatkaa peliä.

Tämän tutustumisen ja tarinapelin pelaamisen jälkeen vahvistui ajatus siitä, että olin tehnyt oikean valinnan, kun olin ajatellut saduttavani lapset yksitellen, enkä ryhmässä. Lapset keskittyvät paremmin ollessaan aikuisen kanssa kahdestaan, ja näin he saavat aikuisen jakamattoman huomion. Kiinnitin myös huomiota siihen, etten käytä saduttaessani tarina -sanaa, vaan satu -sanaa, jonka uskon olevan tutumpi lapsille. Kokemuksieni mukaan päiväkodissa olevat lapset eivät jännitä uusia aikuisia kovin kauan, joten uskoin yhden kerran riittävän tutustumiseen, seuraavalla kerralla keräsin aineistoa sadutuksen muodossa.

7.4 Aineiston keruu

Keräsin sadut kahtena peräkkäisenä päivänä lokakuun 2013 alussa. Pyysin yksitellen lapsia kanssani rauhalliseen pieneen tilaan, kyselin ensin hiukan kuulumisia ja sen jälkeen kerroin mitä nyt teemme. Kerroin lapsille sadutuksen aloitussanoin, että haluan heidän kertovan minulle tarinan tytöstä/pojasta, jolla on hyvä elämä. Pyysin kertomaan tarinan tytöstä jos sadutettava lapsi oli tyttö, ja pojasta jos tämä oli poika. Jos lapsi alkoi heti kertoa tarinaansa, en selittänyt asiaa sen enempää. En halunnut millään tavalla johdatella lapsia siinä, mitä hyvään elämään kuuluu. Muutama lapsi ei osannut alkaa kertoa satua heti, jolloin autoin esimerkiksi kysymällä, mitkä ovat sellaisia asioita joita on kiva tehdä, minne mennä tai kenen kanssa olla.

Kirjoitin tietokoneella lasten sadut, sillä se on huomattavasti nopeampaa kuin käsin kirjaaminen. Nauhoitin sadut myös, mahdollista litterointia varten. Huomasin toisten lasten jännittävän nauhoittamista, tai kiinnittävän siihen liikaa huomiota, joten seuraavilla kerroilla asetin nauhurin käynnistämisen jälkeen piiloon. Osa lapsista kertoi pitkiä satuja hyvin nopeasti, jolloin jouduin välillä pysäyttämään heitä, jotta ehdin kirjoittaa kaiken. Tällöin palasin muutamien lauseiden sadussa taaksepäin, luin sen lapselle ja kysyin mitä sen jäl-

keen tulikaan. Lasten muisti yllätti minut, he pystyivät keskeytyksen jälkeen heti jatkamaan tarinaansa. Myös lukiessani satuja lopuksi heille, lapset pysäyttivät minut heti, jos huomasivat jonkin virheen kirjaamisessani. Jotkut myös pyysivät poistamaan ylimääräisiä sanoja, jos olivat miettiessään sadun jatkoa, toistaneet jotain tiettyä sanaa.

Muutama lapsi halusi kertoa useamman kuin yhden tarinan. Osa myös halusi kertoa sadun muusta kuin annetusta aiheesta. Tällöin ehdotin, että kertovat ensin pyydetyn sadun, ja sen jälkeen saavat kertoa vielä toisen sadun. En käytä aineistona näitä lisäsatuja, sillä ne eivät kertoneet hyvästä elämästä. Kirjasin kaikki sadut ylös, ja luin ne lapsille, tarkoitukseni tuottaa heille tunteen siitä, että heitä kuunnellaan ja heidän ajatuksillaan on merkitystä.

Eräs lapsista ei keksinyt heti satua, joten luin hänelle Liisa Karlssonin Sadutus -kirjasta erään lapsen sadun. Sadussa seikkaili sammakoita ja heinäsiirkkoja (Karlsson 2003, 175), enkä huomannut yhtäläisyyksiä lukemani sadun ja lapsen oman sadun välillä. Lapsi kertoi tämän jälkeen oman, hyvin lyhyen, muutaman lauseen sadun.

7.5 Aineiston analysointi

Aineiston analyysimenetelmänä käytin sisällönanalyysiä. Usein ennen varsinaista aineiston analysointia aineisto litteroidaan, eli kirjoitetaan puhtaaksi. On mahdollista myös litteroida aineisto osittain. (Metsämuuronen 2006, 122.) Tässä työssä litteroin aineiston valikoiden. Sisällönanalyysissä on seuraavat vaiheet: Tutkijan herkistyminen, eli perinpohjainen tutustuminen aineistoon, aineiston sisäistäminen ja teoretisointi, aineiston karkea luokittelu, tutkimustehtävän täsmennys, ilmiöiden esiintymistiheyden toteaminen, poikkeusten toteaminen, uusi luokittelu, ristiinvalidiointi, johtopäätökset ja tulkinta. Analyysiä voi helpottaa myös käyttämällä käsite- tai miellekarttoja, jolloin voi hahmottaa suuria kokonaisuuksia. (Metsämuuronen 2006, 124–125.)

Tässä tutkimuksessa kirjasin lasten sadut ylös tietokoneella, luin ne heille, ja korjasimme satuja vielä yhdessä. Lapset kertoivat sadut niin nopealla tahdilla, että kirjoitin ne pitkälti kirjakielellä. Nauhoitin myös sadut, joten litterointi oli myöhemmin mahdollista. En nähnyt tarpeelliseksi litteroida koko aineistoa, vaan ainoastaan esimerkeiksi nostamani kohdat.

Ennen litterointia kävin sadut läpi useaan kertaan, ja mietin niiden yhtäläisyyksiä toistensa ja teorian kanssa. Mietin mitä hyvän elämän elementtejä lasten saduista löytyi, mitä sieltä taas puuttui, ja mitä lapset luokittelivat hyvän elämän ulkopuolelle. Merkitsin eri väreillä saduista hyvään elämään kuuluvat asiat, ja asiat jotka eivät siihen kuulu. Tämän jälkeen keräsin yhteen hyvään elämään luokittelemani asiat. Sitten aloin miettiä, millä tavalla voisin vielä luokitella näitä vastauksia.

8 TUTKIMUSTULOKSET

8.1 Hyvään elämään lasten mielestä kuuluvia asioita

Luin lasten sadut moneen kertaan, ja nostin sieltä esille asioita, joiden katsoin lasten mielestä kuuluvan hyvään elämään. Joissain saduissa oli mukana myös esimerkiksi kauhukertomus, jolloin katsoin pelkäämisen, kummitukset jne. asioihin, jotka eivät kuulu hyvään elämään. Kerron näistä myöhemmin. Hyvään elämään kuuluvat asiat luokittelin seuraavasti:

- Perustarpeet
 - turva, suojelu ja koti
 - ruoka
 - varallisuus

- Sosiaaliset suhteet
 - äiti

- isä
 - perhe ja suku
 - ystävät
 - eläimet
- Osallisuus
 - omaan elämään vaikuttaminen, tekemällä asioita joita haluaa

8.1.1 Perustarpeet lasten saduissa

Perustarpeista lapset kertoivat eri tavoin. Seuraavaksi esitän otteita lasten saduista, jotka kertovat turvasta, suojelusta ja kodista:

"...siellä oli niin pimeet, ja sitten sieltä tuli kolmen lapsen naamat jotka siellä oli ennen asunut. Ja sitten ne sanoi herranjestas, ja se sanoi lähtekää, lähtekää äkkiä pois. Ja sitten ne meni äidin luo äkkiä, ja koska pojalla ei ollut isää eikä äitiä, niin se muutti se poika niille, tytön luo." (tyttö 6v.)

Yllä oleva ote on esikoulua käyvän tytön kauhutarinasta, joka päättyy onnellisesti siihen, kun tyttö ja hänen seurassaan oleva poika menevät tytön äidin luokse turvaan. Lisäksi kodin merkitys korostuu, kun koditon poika muuttaa tytön luokse.

Myös muiden tyttöjen tarinoissa mainitaan koti:

"...hän (tyttö)osti sieltä lehmän. ja vei sen kotiin..." (tyttö 6v.)

"...hänen lapsenlapsensa oli menossa heti kävelyn jälkeen kotiin." (tyttö 6v.)

Koti ilmenee tarinoissa tavallaan sivuroolissa, itsestäänselvyytenä, paikkana minne palataan, kun ollaan oltu jossain tekemässä jotain.

Yksi pojista mainitsi myös kodin sadussaan. Hänkin antaa kodille turvapaikan aseman. Lisäksi poika kertoo dinosauruksista, jotka yrittävät tehdä hänelle pahaa, mutta yksi dinosauruksista suojelee häntä:

”Poika jolla oli hyvä elämä, niin meni taluttamaan mettään. Äkkiä hän kuuli jotain karjuntaa ja pytähtyi siihen. Ne meni kotiin ja laittoi oven lukkoon. ...poika näki liskolauman ja lentoliskolauman, ne kaikki alkoivat melkein syömään poikaa. Sitten vielä oli yksi dinosaurus . Sitten pitkäkaula huikaisi kaikki laumat pois. Ja sitten poika meni oikeaan, mutta oikealla olikin pitkäkaula edessä mikä nosti häntää ja päätä, ja poika meni sieltä ali. Se ei aikonut tehdä pahaa. Sitten se meni kotiin syömään äidin ja isän kanssa ruokaa ja herkkuja.” (poika 6v.)

Ruoasta oli seuraavia mainintoja saduissa:

”äiti oli tehnyt ruokaa lapsellensa.” (tyttö 6v.)

”ja se (poika) keitti aina aamupalaksi puuroa. Ja välipalaksi voileipää ja maitoa, ja iltapalaksi banaania ja omenaa. Ja kauppoissa se osti mielellään aina makkaraa ja juustoa leivän päälle.” (poika 6v.)

”Sitten se (poika) meni kotiin syömään äidin ja isän kanssa ruokaa ja herkkuja.” (poika 6v.)

Yhdessä saduista äiti oli tehnyt ruokaa lapselleen. Toisessa lapsi itse teki ruokansa ja kävi myös kaupassa ostamassa sitä. Tässä sadussa kerrottiin myös tarkasti päivän ruokailuista, ja ruuat olivat melko terveellisiä. Kolmannessa sadussa ei kerrottu kuka ruuan on tehnyt, mutta sitä ja herkkuja syötiin yhdessä äidin ja isän kanssa.

Varallisuutta on oltava vähintään sen verran, että perustarpeet saadaan tyydytettyä. Lapset viittasivat saduissaan seuraavasti rahaan, omistamiseen tai ostamiseen:

”Tytöllä oli hyvä elämä ja hän lähti kaupungille. Hän osti sieltä lehmän. Ja vei sen kotiin ja toi sen äidille.” (tyttö 6v.)

Sadussa tyttö lähtee kaupungille, ostaa sieltä lehmän ja vie sen äidille kotiin. Sadusta ei paljastu se, onko lehmä ostettu ruuaksi, maatalouseläimeksi tai esimerkiksi lemmikiksi. Kaupungille ja ostoksille meno kerrotaan heti sadun aloituksen jälkeen, jossa on todettu, että tytöllä oli hyvä elämä, jolloin voisi päätellä, että tämä koetaan tärkeäksi osaksi hyvää elämää.

”Olipa kerran poika jolla oli traktori. Ja kuorma-auto. Hän yleensä tykkäsi ajaa kuorma-autolla. Ja sitten se tykkäsi molemmilla autoilla ajella. ...ja kaupoissa se osti mielellään aina makkaraa ja juustoa leivän päälle.” (poika 6v.)

Poika omistaa traktorin ja kuorma-auton. Ensin voisi ajatella, että kyse on leluautoista, mutta koska niillä myöhemmin ajellaan eikä leikitä, niin kyseessä on luultavasti oikeat autot. Lapsi ei välttämättä ole ajatellut satua kertoessaan sitä, kuinka paljon rahaa kyseiset tapahtumat ja tavarat vaativat, mutta välillisesti niihin liittyy raha ja varallisuus.

8.1.2 Sosiaaliset suhteet lasten saduissa

Luokittelin lasten kertomuksissa sosiaaliin suhteisiin kuuluvaksi maininnat äidistä, isästä, muusta suvusta, ystävistä ja eläimistä. Eläimet otin mukaan erityisesti siksi, että niitä esiintyi monessa sadussa, ja toisissa ne myös puhuivat. Äidistä, isästä ja muusta suvusta kerrottiin seuraavasti:

”Eräänä päivänä kun äiti halusi että tyttö menisi ulos, niin hän meni ulos... ..siellä oli niin pimeet, ja sitten sieltä tuli kolmen lapsen naamat jotka siellä oli ennen asunut. Ja sitten ne sanoi herranjestas, ja se sanoi lähtekää, lähtekää äkkiä pois. Ja sitten ne meni äidin luo äkkiä, ja koska pojalla ei ollut isää eikä äitiä, niin se muutti se poika niille, tytön luo.” (tyttö 6v.)

"...Hän (tyttö) osti sieltä lehmän. Ja vei sen kotiin ja toi sen äidille." (tyttö 6v.)

"Se (tyttö) käveli mummon luo, vei koria mummulle kun oli kipeä. ... Äiti oli tehnyt ruokaa lapsellensa. Hän oli lähdössä isän kanssa tarhaan." (tyttö 6v.)

"Sitten se (poika) meni kotiin syömään äidin ja isän kanssa ruokaa ja herkkuja." (poika 6v.)

Äiti on kaikissa saduissa kotona. Yhdessä sadussa äiti kehottaa tyttöä lähtemään ulos. Äiti on myös turvallinen suojelija, jonka luokse mennään kun tapahtuu jotain pelottavaa. Lisäksi äiti on tehnyt ruokaa ja äidin kanssa syödään. Isänkin kanssa syödään ruokaa ja isä vie tarhaan. Muista sukulaisista saduissa mainitaan vain isoäiti, jolle viedään koria, sillä tämä on kipeänä. Kyseinen satu jossa isoäiti esiintyy, muistuttaa satua Punahilkasta, sillä siinä tyttö kävelee metsässä, ja vie kipeälle isoäidille korin. Muutama muu satu muistutti paljon Isoa pahaa sutta, mutta nämä olivat niin sanottuja bonussatuja, joita lapset halusivat kertoa ensimmäisen varsinaisen sadun jälkeen, enkä niitä ole siis analysoinut.

Ystävyys-suhteita kuvataan seuraavasti saduissa:

"Ja sitten hän löysi pojan, ja hän meni sen kanssa taloon,... ...Ja sitten tyttö ja poika meni sinne jonneki lasten huoneeseen... ...Ja sitten ne meni äidin luo äkkiä, ja koska pojalla ei ollut isää eikä äitiä, niin se muutti se poika niille, tytön luo." (tyttö 6v.)

Sadussa tyttö löytää pojan, ja menee tämän kanssa taloon, jossa kummittelee. Siellä he yhdessä tutkivat taloa, ja pelästyessään kunnolla, menevät molemmat tytön äidin luo. Poika myös muuttaa tytön luo, sillä hän on orpo.

"...Ja hän kohtasi prinssin ja uuden pojan." (tyttö 6v.)

Tässäkin sadussa tyttö kohtaa vastakkaista sukupuolta olevan ystävän. Sadusta ei käy tarkemmin ilmi, onko prinssi ja poika sama henkilö, eikä se, onko kyseessä mahdollisesti tuleva puoliso vai ystävä.

Eläimiä esiintyy saduissa paljon. Osa osaa puhua, osa vain nähdään ja jotkut ovat vihamielisiä.

"...hän (tyttö) lähti kaupungille. Hän osti sieltä lehmän. Ja vei sen kotiin ja toi sen äidille." (tyttö 6v.)

"Hän oli metsässä ja näki karhun. Hän näki myös karhunpoikasen. Ja possun ja possuvauvan." (tyttö 6v.)

Kahdessa yllä olevassa sadussa vain mainitaan, että on nähty eläimet.

"Kun poika meni ulos, sille tuli paha mieli. Sitten kun tuli kettu vastaan, sille tuli hyvä mieli. Kettu mikä sinulla on, ei mikään kettu sano, minulla on aina hyvä mieli. Sitten pojalle tuli taas paha mieli. Pojan viereen tuli kissa, se kysyi että mikä sinulla on. Poika silitti kissaa, ja kissa viimein sai oman isännän." (poika 6v.)

Sadussa poikaa vastaan tulee eläimiä, jotka osaavat puhua. Eläimet ovat ystävällisiä, ja poika tulee hyvälle mielelle tavatessaan heidät. Lopuksi poika silittää kissaa, ja kissasta tulee pojan lemmikki.

"Sitten tuli lisko joka melkein oliti voinut haukata häntä. Titten tuli pitkäkaula, ketä ruiskutti hännällään sen pois. Poika näki liskolauman ja lentoliskolauman, ne kaikki alkoivat melkein syömään poikaa. Sitten vielä oli yksi dinosaurus. Sitten pitkäkaula huikaisi kaikki laumat pois. ja sitten poika meni oikeaan, mutta oikealla olikin pitkäkaula edessä mikä nosti häntää ja päätä, ja poika meni sieltä ali. Se ei aikonut tehdä pahaa." (poika 6v.)

Kolmannen pojan sadussa seikkailee dinosaurukset. Huoneessa, jossa sadutus tehtiin, oli dinosaurusten kuvia, ja pelkäsin että poika on kokonaan har-

hautunut aiheesta, mutta sadusta löytyi kuitenkin hyvän elämän elementtejä. Osa dinosauruksista oli vihamielisiä, mutta paikalle tuli myös yksi ystävällinen dinosaurus, joka suojeli poikaa häätämällä muut pois. Toinen ystävällinen dinosaurus siirtyi pois tieltä, kun poika oli lähdössä kotiin.

Ystävällisyys ja avuliaisuus

Melkein kaikissa saduissa sosiaalisia suhteita sävytti ystävällisyys ja avuliaisuus:

"...ja koska pojalla ei ollut isää eikä äitiä, niin se muutti se poika niille, tytön luo." (tyttö 6v.)

"...ja hän (tyttö) lähti kaupungille. Hän osti sieltä lehmän. Ja vei sen kotiin ja toi sen äidille." (tyttö 6v.)

"Se (tyttö) käveli mummon luo, vei korja mummulle kun oli kipeä." (tyttö 6v.)

"Pojan viereen tuli kissa, se kysyi että mikä sinulla on. Poika silitti kissaa, ja kissa viimein sai oman isännän." (poika 6v.)

Kaikissa yllä olevissa tarinoissa lapsi itse on se, joka on ystävällinen tai avulias muille. Orvolle pojalle tarjotaan koti, äidille ostetaan kaupungilta lehmä, kipeälle mummolle viedään kori, ja kissa saa itselleen isännän. Myös kissa on ystävällinen pojalle, sillä se kysyy mikä tällä on (hätänä). Alla olevassa tarinassa on vihamielisiä dinosauruksia, mutta myös muutama, jotka ovat ystävällisiä pojalle.

"Sitten tuli lisko joka melkein oliti voinut haukata häntä (poikaa). Titten tuli pitkäkaula, ketä ruiskutti hännällään sen pois. ...mutta oikealla olikin pitkäkaula edessä mikä nosti häntää ja päätä, ja poika meni sieltä ali. Se ei aikonut tehdä pahaa." (poika 6v.)

8.1.3 Osallisuus lasten kertomana

Monessa sadussa päähenkilönä ollut lapsi seikkaili. Seikkailun tulkitsin liittyvän osallisuuteen, sillä silloin lapsi itse aina päätti, minne hän menee ja mitä tekee. Eräs tyttö kertoi kauhutarinan, jossa oli onnellinen loppu. Siinä tyttö ja poika menivät yhdessä taloon, jossa kummitteli. Lopuksi he lähtivät sieltä tytön äidin luo turvaan, kun olivat pelästyneet kunnolla.

”Eräänä päivänä kun äiti halusi että tyttö menisi ulos, niin hän meni ulos, ja sitten hän näki salamoja hirveästi ja tyttö sitten näki kaamean linnan ja sitten ikkunan rikki verta lattioilla. Ja sitten hän löysi pojan, ja hän meni sen kanssa taloon, ja siellä kuului, että ovet meni itsestään kiinni ja kuului ylhäältä kaikkea napinaa ja napinaa ja sit ne kuuli yläkerrasta sellasta laulua, ja siellä oli eläny varmaan joku, kun siellä oli verta lattialla...” (tyttö 6v.)

Seuraavissa kolmessa tarinassa seikkaillaan ulkona tai metsässä. Vastaan tulee eläimiä, kuten karhu, possu, kettu, kissa ja dinosauruksia.

”Hän oli metsässä ja näki karhun. Hän näki myös karhunpoikasen. Ja possun ja possuvauvan. Se käveli mummon luo, vei korja mummulle kun oli kipeä. Hänen lapsenlapsensa oli menossa heti kävelyn jälkeen kotiin.” (tyttö 6v.)

”Kun poika meni ulos, sille tuli paha mieli. Sitten kun tuli kettu vastaan, sille tuli hyvä mieli. Kettu mikä sinulla on, ei mikään kettu sano, minulla on aina hyvä mieli. Sitten pojalle tuli taas paha mieli. Pojan viereen tuli kissa, se kysyi että mikä sinulla on. Poika silitti kissaa, ja kissa viimein sai oman isännän.” (poika 6v.)

”Poika jolla oli hyvä elämä, niin meni taluttamaan mettään. Äkkiä hän kuuli jotain karjuntaa ja pytähtyi siihen. Ne meni kotiin ja laittoi oven lukkoon. Ja sitten se näki se oli kummituksia, ja sitten ne meni vasempaan, ja ne juoksi perään. Sitten tuli lentolitko, joka haukkasi vahingossa maahan, kun poika meni pois edestä. Sitten tuli lisko joka melkein oliti voinut haukata häntä. Tit-ten tuli pitkäkaula, ketä ruiskutti hännällään sen pois. Ja sitten se haukkasi

siitä liskosta palan. Poika näki liskolauman ja lentoliskolauman, ne kaikki alkoivat melkein syömään poikaa. Sitten vielä oli yksi dinosaurus. Sitten pitkäkaula huikaisi kaikki laumat pois. ja sitten poika meni oikeaan, mutta oikealla olikin pitkäkaula edessä mikä nosti häntää ja päätä, ja poika meni sieltä ali. Se ei aikonut tehdä pahaa. Sitten se meni kotiin...” (poika 6v.)

Leikkimisestä tai leluista ei varsinaisesti ollut mainintaa saduissa, mutta yhden pojan sadussa päähenkilöllä oli traktori ja kuorma-auto, jolla tämä tykkäsi ajella. Sadusta ei selviä, onko kyse oikeista vai leikkiautoista.

”Olipa kerran poika jolla oli traktori. Ja kuorma-auto. Hän yleensä tykkäsi ajaa kuorma-autolla. Ja sitten se tykkäsi molemmilla autoilla ajella.” (poika 6v.)

8.2 Asiat, jotka eivät kuulu hyvään elämään lasten mielestä

Lapsien saduissa esiintyi myös asioita, joiden en tulkinnut kuuluvan hyvään elämään. Poimin lasten saduista seuraavia hyvään elämään kuulumattomia asioita:

- Pelkääminen
- Kummittelu
- Myrsky
- Pimeä
- Yksinäisyys
- Karjuminen
- Väkivalta

Alla olevassa tarinassa tyttö kertoi pelottavasta linnasta, jossa kummitteli ja oli verta lattialla. Sadussa lapset olivat pelkäsivät outoja ääniä, kummittelua ja pimeää.

*"...hän näki salamoja hirveästi ja tyttö sitten näki kaamean linnan ja sitten ikkunan rikki verta lattioilla... .. ja ne näki taulussa, ihan kuin silmät olisi liikku-
nut siellä. Ja sitten ne meni portaita alas, ja yrittivät avata ovea, eikä se
auennut, ja sitten ne tunsu tukissaan tuulenpuuskia. Ja sitten ne alkoi pelätä,
ja ne hakkas ovea hirveen lujaa, ja sitten ne kuuli piipitystä, ne kuuli ihan kuin
lintu olis piipittänyt, ja ne alko pelkäämään, niin että halus juosta sinne las-
tenhuoneeseen takas, mut ne pelkäs niin että ne ei uskaltanut, siellä oli niin
pimeet." (tyttö 6v.)*

Seuraavassa sadussa poika kertoo, miten hänellä on surullinen kun hän on yksin. Tavatessaan ulkona eläimiä, ketun ja kissan, hän ilostuu.

*"Kun poika meni ulos, sille tuli paha mieli. Sitten kun tuli kettu vastaan, sille
tuli hyvä mieli. Kettu mikä sinulla on, ei mikään kettu sanoi, minulla on aina
hyvä mieli. Sitten pojalle tuli taas paha mieli. Pojan viereen tuli kissa, se kysyi
että mikä sinulla on. Poika silitti kissaa, ja kissa viimein sai oman isännän." (poika 6v.)*

Alla poika on metsässä, kuulee karjuntaa ja lähtee kotiin turvaan. Hän näkee myös kummituksia, ja lähtee niitä karkuun. Tarinassa on myös lentoliskoja, jotka yrittävät syödä pojan.

*"Äkkiä hän kuuli jotain karjuntaa ja pytähtyi siihen. Ne meni kotiin ja laittoi
oven lukkoon. Ja sitten se näki se oli kummituksia, ja sitten ne meni vasem-
paan, ja ne juoksi perään. Sitten tuli lentolitko, joka haukkasi vahingossa
maahan, kun poika meni pois edestä. Sitten tuli lisko joka melkein oliti voinut
haukata häntä... ..Poika näki liskolauman ja lentoliskolauman, ne kaikki al-
koivat melkein syömään poikaa." (poika 6v.)*

9 POHDINTA

Opinnäytetyöni tuloksissa on löydettävissä yhtäläisyys aiheen teoriaan. Melkein kaikki asiat, joiden yleisesti katsotaan kuuluvan lasten hyvinvointiin, löytyvät lasten tarinoista. Lapset kertovat asiansa mutkattomasti ja nopeasti, ja jos aikuinen ei kuuntele tarkkaan, voi moni asia jäädä huomaamatta. Lapsi kertoo arkipäivän asioistaan sivulauseissa, esimerkiksi päivähoidossa. Myös päivähoidon työntekijöillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos he huomaavat lapsen käytöksessä tai puheissa jotain huolestuttavaa, eivätkä saa näille asioille tyhjentävää selitystä. Jos aikuisella on lasta kohtaan vähättelevä asenne, eikä hän huomioi lapsen käyttäytymistä ja kuuntele tämän juttuja, voi moni tärkeä asia jäädä huomaamatta.

Tutkimustehtävänäni oli selvittää esikouluikäisten lasten käsityksiä hyvästä elämästä. Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, ja menetelmäksi valitsin sadutuksen. Harkitsin haastattelua, mutta päädyin sadutukseen, sillä en halunnut johdatella lapsia kysymyksilläni.

Lapset kertoivat satuja hyvästä elämästä. Toisten lasten sadut olivat lyhyempiä ja toisten pitempiä, mutta kaikista löysin viittauksia hyvään elämään. Lopulta voisin sanoa, että tämän tutkimuksen perusteella aikuisten ja lasten käsitykset siitä, mistä lapsen hyvä elämä koostuu, eivät poikkea toisistaan radikaalisti. Lapset nostivat esiin joitain sellaisia asioita, joihin en teoriaa kootessani törmännyt, kuten eläimet. Kun asiaa ajattelee, niin kyllähän yleisesti ajatellaan, että lemmikeillä on positiivinen vaikutus ihmiseen. Eläin voi olla seuralainen yksinäiselle ja näin ollen parantaa elämänlaatua. Tätä vain ei ole nostettu erikseen esille hyvää elämää määriteltäessä.

Lasten saduista myös puuttui joitain asioita, joiden katsotaan kuuluvan hyvään elämään. Lapset olivat esikouluikäisiä, ja yksi heistä toi esille tarhaan menon sadussaan, mutta kukaan lapsista ei maininnut koulua. Tämän päätelen johtuvan siitä, ettei koulu kuulu vielä tässä vaiheessa lasten elämään. Lapset kertovat asioista käytännön tasolla, eikä heillä ole juurikaan käsitystä

siitä, minkälainen on hyvän elämän teoria, tai mitä esimerkiksi YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa määritellään. Lapset ja aikuiset katsovat asioita eri perspektiivistä, eikä se silti tarkoita, että kummatkaan olisivat väärässä. Itse ajattelen lasten ja aikuisten näkemyksen hyvästä elämästä täydentävän toisiaan.

Lasten kanssa työskennellessä pitää aina muistaa tutkimuksen eettisyys. Jaoin yhteensä kahdeksan lapsen vanhemmalle tutkimuksen lupalapun (liite 1). Seitsemän lapsen vanhemmat antoivat luvan tutkimukseen osallistumiseen. Näistä seitsemästä lapsesta kukaan ei kieltäytynyt sadutuksesta, mutta yksi lapsista ei keksinyt satua. Hänelle annoin mahdollisuuden kertoa satunsa myöhemmin. Hän ei kuitenkaan ollut halukas osallistumaan sadutukseen myöhemmin, joten jätin asian siihen. Saduttaessani lapsia, annoin heille mahdollisuuden kertoa muitakin satuja jos he niin halusivat. Lapset myös saivat kertoa lyhyen tai pitkän sadun, ja he saivat kuunnella satuaan nauhalta halutessaan. Eräs lapsista halusi viedä oman satunsa kotiin äidilleen, jolloin tulostin hänen satunsa kotiin vietäväksi. Yritin parhaani mukaan kuunnella lasten toiveita sadutus-tilanteessa, jotta osallisuus toteutuisi myös silloin. Lapsia ei ole tarkoitus tunnistaa opinnäytetyöstäni, ja siksi jätin kertomatta missä Porin päiväkodissa työ on tehty.

Mielestäni onnistuin työni tavoitteessa, joka oli lasten näkökulman esiin tuominen hyvän elämän suhteen. Teoriaosuuden kokoaminen oli mielestäni haastavinta koko työssä, alkuun oli todella vaikea hahmottaa sitä, miten työn rakennan ja mitä kaikkea siihen kuuluu. Myös itse kirjoittaminen tuntui haasteelliselta varsinkin aluksi. Samalla kun kokonaisuus alkoi hahmottua, kirjoittaminenkin helpottui. Mielenkiintoisin osuus opinnäytetyön tekemisessä oli ehdottomasti satujen analysointi. Myös itse sadutus oli mielenkiintoista ja opettavaista.

Opin työtä tehdessäni monta asiaa. Ensimmäkin opin lisää lasten hyvinvoinnista teoriaa lukemalla ja erilaisiin tutkimuksiin tutustumalla. Kirjoitustaitoni kehittyivät, ja opin etsimään tarvitsemaani tietoa kirjojen, artikkelien, tutkimusten ja internetin viidakosta. Opin uuden menetelmän: sadutuksen, ja

pääsin kokeilemaan sitä käytännössä. Lisäksi teorian tietoni tutkimuksen tekemisestä konkretisoitui käytännössä.

Opinnäytetyöni nostaa esille lasten näkemyksiä hyvästä elämästä. Toivon työni herättävän ajatuksia lasten osallisuudesta, ja lasten mielipiteen kuuntelun tärkeydestä. Varhaiskasvattajat voivat viedä tätä viestiä ylöspäin myös kunnanpäättäjäille asti. Lasten näkemys pitää ottaa huomioon heitä koskevissa päätöksissä.

LÄHTEET

Alanen, L. 2009. Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa L. Alanen ja K. Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tallinna: Vastapaino, 9-30.

Huovinen, A. & Tossavainen, T. 2010. Lasten osallisuutta edistämässä. Lapset osallisena Laukaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa. AMK-opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 24.10.2013. http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/17285/Huovinen_Tossavainen.pdf?sequence=1

Hänninen, K., Kalland, M., Martikainen, T., Saarinen, E. & Tainio, V-T 1999. Hyvän elämän eväitä - yhteenvetoa. Teoksessa E. Saarinen (toim.) Sairaana ja vammaisen lapsen hyvä elämä. Helsinki: Oy Edita Ab, 186–196.

Karlsson, L. 2003. Sadutus: Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Juva: PS-kustannus.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Juva: PS-kustannus.

Kronqvist, E-L. 2011. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa E. Hujala ja L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus, 13–30.

Kyttä, M. 2008. Lapsille paras fyysinen ympäristö. Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2008 - Lapsella on oikeus osallistua. Viitattu 4.11.2013. http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=97173&name=DLFE-20210.pdf

Lapsiasiavaltuutetun www-sivut 2013. Viitattu 21.9.2013
<http://www.lapsiasia.fi>

Mannerheimin lastensuojeluliiton www-sivut. 2013. Viitattu 15.9.2013.
<http://www.mll.fi>

Pulkkinen, L. 2002a. Koulu, koti ja yksityinen elämänpiiri hyvän elämän ankureina. Teoksessa A. Rönkä ja U. Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus - Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Keuruu: PS-kustannus 14–29.

Pulkkinen, L. 2002b. Mukavaa yhdessä - Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Keuruu: PS-kustannus.

Päivähoidon lakiopas 2008. Suomi: UNIPress

Ribbens McCarthy, J. & Edwards, R. 2011. Key Concepts in Family Studies. London: SAGE Publications Ltd.

Salmivalli, C. 2005 Kaverien kanssa - Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Keuruu: PS-kustannus.

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Juva: WS Bookwell Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut. 2013. Viitattu 25.9.2013.
<http://www.stm.fi>

Sosiaaliportin www-sivut. 2013. Viitattu 1.4.2013, 14.9.2013 ja 25.9.2013.
<http://www.sosiaaliportti.fi>

Turja, L. 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala ja L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus, 41–53.
Unicefin www-sivut. 2013. Viitattu 27.7.2013 ja 24.10.2013.
<http://www.unicef.fi>

Viittala, K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Vornanen, R. 2001. Lapsuuden hyvinvointi. Teoksessa M. Törrönen (toim.) Lapsuuden hyvinvointi - yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino, 20–41.

Väljeesiö, M. 2010. Lapsen ja vanhempien yhteinen aika lasten kokemana. AMK-opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 24.10.2013.
<http://publications.theseus.fi/handle/10024/16629>

Lupa tutkimukseen osallistumiseen

Hei! Olen viimeisen vuoden Sosionomi (AMK) -opiskelija Satakunnan ammattikorkeakoulusta, ja teen opinnäytetyötäni aiheesta *Hyvä elämä lapsen silmin*. Nykyään pidetään tärkeänä nostaa lasten ääni kuuluville heitä itseään koskevissa asioissa. Hyvästä elämästä ja hyvinvoinnista on olemassa tietoa, mutta se on suurelta osin aikuisten ja asiantuntijoiden näkökulmasta kirjoitettua. Haluan nyt kysyä suoraan lapsilta, millaista heidän mielestään on hyvä elämä.

Lasten haastattelemisen aion toteuttaa Sadutus-menetelmän avulla. Sadutus toimii niin, että pyydän yhtä lasta kerrallaan kanssani rauhalliseen tilaan. Pyydän lasta omin sanoin kertomaan minulle sadun aiheesta, ”Olipa kerran lapsi/tyttö/poika, jolla oli hyvä elämä”. Minä kirjaan sadun sanasta sanaan ylös, ja lopuksi luen sen lapselle, jolloin hän saa vielä halutessaan korjata satua. Lapset pysyvät tutkimuksessa tuntemattomina, eikä heitä voi tästä jälkeenpäin tunnistaa. Kerättyäni tarpeeksi satuja, analysoin niitä joukkona, ja nostan esille asioita, joiden lapset katsovat kuuluvan hyvään elämään.

Opinnäytetyöni valmistuu marraskuussa 2013, minkä jälkeen se julkaistaan Theseus.fi -sivustolla, ja on siellä kaikkien luettavissa. Osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista.

Värikästä syksyn jatkoa! ☺

Jetta Laine

Lastani _____ saa haastatella Hyvä elämä lapsen silmin -opinnäytetyötä varten.

(Huoltajan allekirjoitus ja päivämäärä)